

AN II

PRE-RENAȘTEREA / TRECENTO

sec. XIV

Premisele Renașterii italiene.

Trecerea de la Evul Mediu la Renaștere se face în artă prin intermediul unei generații de pictori încă atașați concepției *teocentrice* medievale, dar, în același timp, deschiși către schimbarea de mentalitate ce anunța zorii unei noi epoci. Această generație a activat în sec XIV (it. *Trecento*), și a culminat cu **Giotto, Duccio di Buoninsegna, Simone Martini, Ambrogio Lorenzetti**.

Principalele centre artistice sunt Siena, Florența, Assisi, Padova. Cel care a revoluționat concepția despre spațiul pictural, reînviind interesul pentru monumentalitatea și sobrietatea manierei antice de redare a personajelor, a fost Giotto. El se desprinde de tradiția seculară bizantină (așa-numita *maniera greca*) dar și de influența goticului internațional (prețios, delicat, de o grație convențională, specifică artei de curte). Importanța lui Giotto este majoră datorită accentului pus pe *om* privit ca *individualitate*, a cărui viață interioară se exteriorizează printr-o expresivitate elocventă. De asemenea, prin Giotto se face prima breșă în fundalul strălucitor, dar restrictiv/ermetic, de tip bizantin și medieval. Se redeschide astfel drumul către redarea peisajului și a legăturii armonioase stabilite între om și lume conform idealurilor antice, dar conduse către un sens creștin. Arta lui Giotto pregătește apariția în lumea artei a primului mare pictor al Renașterii, **Masaccio**, în al treilea deceniu al secolului XV.

Artiști și opere reprezentative:

Ambrogio Lorenzetti, *Alegoria Bunei Guvernări*, 1339, Palatul Comunal, Siena. Fresca face parte dintr-un program politic și civic intitulat *Efectele bunei și proastei guvernări*. Siena fiind republică, responsabilitățile civice erau încurajate, fapt ce dus la emanciparea individului în cadrul comunității. Accentul pus pe individualitatea umană, pe dreptul său la liberă determinare, a avut ca și consecință în plan artistic o abordare bine conturată a formelor, tratarea lor în volume sintetice, monumentale, în maniera *antica*, chiar dacă e evidentă plăcerea cu care sunt redată detaliile și inscripțiile, tipică pentru goticul internațional.

Duccio di Buoninsegna, *Madona Rucellai*, 1285, Florența. Duccio era sienez, iar lucrarea comandată de florentini dovedește că, la sfârșitul secolului XIII, limbajul pictural oscila între hieratismul *manierei grecești* și noile concepții formale ce puneau accentul pe iluzionismul tridimensional, tot mai atractiv, al *manierei antice*. O altă lucrare, de data aceasta lucrată la comanda concitadinilor săi, a fost marele altar dedicat Fecioarei Maria, *La Maesta* < *Fecioara pe tron, în glorie* >, (1311). Capodopera sa pune în evidență faptul că un nou stil se impune în artă, caracterizat prin claritate compozițională, monumentalitate, accentuarea volumetriei corporale, cromatism ce exaltă formele sporindu-le pregnanța spațială, clar-obscur rafinat, dar sintetic, ritm solemn, pătruns de gravitate. Aceste calități îl apropie de Giotto, deși, în mod fundamental, Duccio rămîne un rafinat și subtil “oriental”. Un alt sienez, Simone Martini, împărtășește aceeași tentație de a părăsi convențiile stilului

gotic internațional și cele grecizante punând accentul pe claritatea și logica structurii compoziționale, pe articularea fermă în spațiu a planurilor arhitecturale și a personajelor. *Buna Vestire* (1330) este o lucrare spectaculoasă, tipică pentru lumea de tranziție de la Evul Mediu și Renaștere care este *Trecento*-ul. Preocupările pentru redarea iluzionistă a spațiului tridimensional sunt tot mai accentuate în sec XIV. Sinteza perioadei și momentul ei de vîrf este atins prin opera lui Giotto. El restituie imaginii (personaje și peisaj) forța, măreția și rigoarea antică dar interpretarea este profund creștină. Giotto a pictat două ansambluri de fresce cu valoare excepțională pentru întregul parcurs ulterior al artei italiene. Primul este la Assisi și redă scene din viața Sfîntului Francisc (cca 1300), al doilea a fost pictat la Padova /capela Scrovegni (1305), cu scene hristologice. Ansamblurile sunt compuse cu claritate, au monumentalitate și exprimă sentimente profunde omenești, fapt ce anunță o nouă orientare a artei, diferită de hieratismul imperonal al artei medievale/bizantine.

În sfera sculpturii, noile tendințe (direcționate pe programul întoarcerii la studiul naturii și al antichității clasice) își fac mai greu apariția. Emanciparea volumetriei tridimensionale (ronde-bosse) de sub autoritatea arhitecturii a necesitat maturizarea noilor tendințe afirmate deja în pictură. O lucrare complexă este *amvonul* octogonal al catedralei din Siena, operă a sculptorului **Nicola Pisano** (1268). Aceluiași sculptor i se datorează *amvonul* Baptisteriului din Pisa. În ambele edicule, reliefurile cu scene din Noul Testament sunt tratate în maniera antică, spiritul clasic fiind amplificat în execuția leilor pe care se sprijină coloanele. Un alt amvon, de data aceasta hexagonal, este opera tatălui lui Nicola, **Giovanni Pisano** (1311), fiind executat pentru catedrala din Pisa. Un ansamblu sculptural reprezentativ pentru noile tendințe ce accentuau latura emoțională, uman expresivă, dramatică chiar, a imaginii, îl constituie *Fântâna lui Moise* a sculptorului **Claus Sluter** (1395), monument aflat la Dijon/Burgundia.

În concluzie, secolul XIV are o importanță deosebită în evoluția artei europene. Acesta a fost creuzetul în care cele trei tendințe dominante ale perioadei: arta gotică tîrzie (internațională, a curților princiare), arta bizantină (maniera greca) și renăscutele idealuri artistice ale clasicității antice s-au amestecat în diferite proporții. Procesul acesta viu, *sincretic*, a fost fermentul care a determinat apariția, în secolul următor, a unui fenomen artistic coerent, unitar, care a marcat sfîrșitul Evului Mediu și nașterea noului spirit al Europei moderne. Acest fenomen excepțional a fost denumit în mod programatic *Renaștere* de însăși cei care l-au creat, fapt semnificativ pentru noua conștiință de sine a modernității.

Bibliografie:

Viktor Lazarev, *Originile Renașterii italiene*, Ed. Meridiane, București, 1984

Manole Neagoe, *Școala sineză*, Ed. Meridiane, București, 1989

* * * *Istoria vizuală a artei* (enciclopedie Larousse), Ed. Rao, București, 2003

Bibliografie generală:

Julian Bell, Oglinda Lumii, O nouă Istorie a Artei, Ed. Vellant, București, 2007

E. H. Gombrich, Istoria Artei, Ed. Pro Editura și Tipografie, București, 2007

[Aceste doua cărți fundamentale le găsiți la Biblioteca Facultății de Arhitectură și Construcții, Oradea](#)